

Бібліографічні посилання

1. Вільсон В. Государство. Прошлое и настоящее конституционных учреждений/ Вильсон В. – М., 1905.
2. Вильсон В. Государственный строй Соединенных Штатов. – С. Пб., 1909.
3. Слісаренко О. М. Політико-правові аспекти протистояння Конгресу та Президента в США на початку ХХ ст./ Слісаренко О. М. // Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. [Спецвипуск]. – К., 2005.
4. Слісаренко О. М. Розповсюдження в Росії історико-юридичних праць В. Вільсона/ Слісаренко О. М. // Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. [Спецвипуск]. – К., 2007.
5. Слісаренко О. М. Формування концепції державного управління в працях В. Вільсона/ Слісаренко О. М. // Актуальні проблеми державного управління. – 2005. – Вип. 1(19).

УДК [342 + 334.724.2]: 061.1 ЄС

О. Г. Снісаренко

Дніпропетровський регіональний інститут Академії державного управління при Президентіві України

ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

В статтє проаналізовано вплив правового регулювання підприємництва в Європейському Союзі на муніципальну реформу в сучасній Росії. Ключові слова: Європейський Союз, Російська Федерація, муніципальне право, муніципальна підприємницька діяльність.

У статті проаналізовано вплив правового регулювання підприємництва в Європейському Союзі на муніципальну реформу в сучасній Росії. Ключові слова: Європейський Союз, Росія, муніципальне право, муніципальна підприємницька діяльність.

The article is devoted to problem of creation legal and financial base for municipal enterprises in Russia and countries of European Community. Keywords: European Community, Russia, municipal enterprises, legal and financial base.

Державне будівництво в нашій країні в умовах світової фінансової кризи потребує здійснення подальших реформ в економічній системі, яка б забезпечувала потреби громадян України. За таких обставин слід звернути увагу на те, якою мірою місцеве самоврядування в змозі взяти участь у вирішенні цієї важливої проблеми. Самоорганізація населення є запорукою загального розвитку всієї країни, але самоврядування повинно мати достатню

фінансову і матеріальну основу. Найбільш вагомі позитивні кроки в цьому напрямку зроблені в країнах Європейського Союзу, але й там забезпечення місцевого населення такими послугами, які надають муніципальні органи, в основному не спирається на таку базу, як підприємства, що перебувають у комунальній власності.

Вітчизняні дослідники А. Бейкун, П. Біленчук, В. Буряк, В. Калашников, М. Корнієнко, В. Полях високо оцінюють європейський досвід створення матеріально-фінансової бази тамтешніх комун [1; 2; 3; 4; 5; 9; 10; 13]. У той же час вони залишили поза полем зору необхідність постійного розвитку комунального підприємництва, на що об'єднану Європу спрямовує Європейська хартія місцевого самоврядування [7]. Справа в тім, що там необхідні населенню послуги надаються суб'єктами приватного господарювання, а власних підприємств, які мають слугувати вказаним потребам, у самоврядних структур поки що замало. До того ж єдиний інтерес приватних структур – це прибуток, що досягається будь-якими засобами, а це вступає до протиріччя з інтересами місцевого населення європейських регіонів.

Сучасний стан економіки навіть розвинених країн світу вимагає докорінних змін у зв'язку з наслідками світової фінансової кризи. Велику роль у здійсненні цієї мети мають відігравати й органи місцевого самоврядування, які є юридичними особами, що володіють, користуються й розпоряджаються муніципальним майном. Тому вони повинні налагодити подальший розвиток підприємницької діяльності у вказаній галузі суспільного життя територіальних громад як структури, що здійснюють різноманітні управлінські функції. Слід, однак, указати, що приватний інтерес і обов'язки органів місцевого самоврядування з налагодження процесу надання суспільно значущих послуг місцевому населенню є протилежними векторами розвитку в економіці. Зміст і межі функцій органів місцевого управління навіть в об'єднаній Європі ще не в повному обсязі сприяють пошукам ними гармонізації інтересів приватних підприємців і територіальних громад. Тому в розвинених країнах сучасного світу йдеться про пошук шляхів розвитку муніципального підприємництва.

Комунальне підприємництво в ЄС поки що не може стати основною ланкою забезпечення потреб місцевого населення країн Європи в різноманітних послугах. Проте комунальні підприємства звичні для самоврядних громад Франції, Бельгії, Нідерландів, Великобританії, Данії,

Італії. Щоправда, їхня роль східців обмежена в ФРН, де вони зустрічаються лише в сфері експлуатації міських шляхів сполучення та дорожньому господарстві [1, с.103], але муніципальні підприємства зі статусом юридичної особи в останні роки розповсюджуються у Франції, Португалії, Нідерландах, Іспанії, Італії у таких галузях, як водо-, газо- та електропостачання, прибирання побутового сміття, опалення, дорожні роботи та ін. [2, с.381].

На жаль, процесу розвитку комунального підприємництва в ЄС заважає слабкість матеріально-фінансової бази місцевих співтовариств, хоча під безпосереднім управлінням муніципальних органів об'єднаної Європи перебуває велика кількість об'єктів господарської діяльності, які становлять муніципальну власність. До таких об'єктів належать різноманітні підприємства, діяльність яких спрямована на забезпечення потреб місцевих співтовариств в енергозабезпеченні, водопостачанні і побутовому обслуговуванні. Крім того, саме муніципальні органи розвинених країн Європейського Союзу є власниками будівельних підприємств, які мають будувати і ремонтувати соціальне житло для малозабезпечених верств населення і підтримувати в належному стані школи, муніципальні бібліотеки, парки та благодійні установи [4, с. 385]. Зрозуміло, що муніципальні органи як управлінські структури мають вирішувати кадрові проблеми в галузі забезпечення власних підприємств кваліфікованою робочою силою шляхом укладання відповідних трудових угод. Саме органи місцевого самоврядування країн Заходу як суб'єкти управління муніципальним підприємництвом зобов'язані створити найліпші умови для роботи підвідомчих їм підприємств, оскільки доходи від надання соціальних послуг місцевому населенню йдуть не на користь приватних осіб або держави, а залишаються в розпорядження територіальних громад [9, с. 37]. Тим не менше, у ряді країн Європи муніципалітети не намагаються одноосібно вирішувати проблеми створення промислової бази для забезпечення потреб населення. У ряді випадків вони вважають за доцільне володіти великими промисловими підприємствами на паях із приватними компаніями. Історично саме на це спрямоване місцеве організування господарського життя у ФРН та Австрії [8, с. 85].

Процес розвитку муніципального підприємництва в розвинених країнах Європи муніципалітети певним чином спрямовують їхніми урядами шляхом правового впливу, який передбачає, що муніципалітети мають розробляти, затверджувати й реалізовувати систему планування розвитку

міського муніципального права, видавати ліцензії й дозволи на різні види будівництва (у тому числі промислове), брати участь у створенні зон економічного розвитку й управляти ними.

Підприємства муніципально-підрядної та муніципально-орендної системи існують у всіх країнах Західної Європи, де їх іменують підприємствами з делегованими повноваженнями. Такі повноваження передбачають передачу функцій управління муніципальним господарством фізичним та юридичним особам, що репрезентують і державні, і приватні підприємства. Їхня реалізація може відбуватися у формі контракту і створення змішаних компаній, асоціацій або міжкомунальних утворень [6, с. 385]. У Західній Європі існує відпрацьована практика передачі муніципальних підприємств асоціаціям споживачів. Ці асоціації підкоряються приватному праву, а тому їхня фінансова діяльність не регламентується державними органами. Проте вони одержують субсидії муніципальної влади і тому контролюються регіональною рахунковою палатою. Органи самоврядування Європи мають право на створення об'єднаних муніципальних підприємств. Ці об'єднання підкоряються державному праву, мають статус юридичної особи, їхні бюджети відділені від місцевих бюджетів. Вони створюються для благоустрою території, активізації, урбанізації, організації роботи суспільного транспорту, водо-, газо- і електропостачання в Бельгії, Іспанії, Португалії, Люксембурзі [2, с. 385].

Органи самоврядування сприяють утворенню нових виробництв у межах власної території, щоб зміцнити свій економічний потенціал, збільшити оподатковану базу й створити нові робочі місця. Їм необхідно підтримувати вже наявні виробництва з метою збереження робочих місць і забезпечення подальшого росту економічного потенціалу муніципального утворення. Заради цього вони проводять заходи щодо реклами місцевих виробництв, створюють місцеві зони господарського освоєння задля оптимального розміщення підприємств, налагоджують допомогу з професійної підготовки і навчання різним професіям, сприяють здійсненню цивільно-правових угод стосовно продажу або передачі в оренду будівель, надають гарантії й поручництва по позиках тощо [4, с. 240].

До числа неподаткових доходів муніципалітетів у зарубіжному світі слід віднести кошти від використання місцевої власності, надання комунальних послуг, комерційної діяльності, продажу нерухомої власності,

грошових зборів і штрафів. У середньому частка цих доходів сягає 25 %. Велике значення для поповнення доходів муніципалітетів мають місцеві джерела фінансових надходжень, такі, як компенсації за надані муніципалітетам послуги. Сюди входять плата за водопостачання й каналізацію, ринкові мита, плата за паркування машин, видачу дорожніх документів та ін. До того ж велику роль у поповненні місцевих бюджетів відіграють «домашні муніципальні господарства», що нині поступово перетворюються на суб'єкти ринкових відносин [9, с. 245]. Нарешті, до числа місцевих муніципальних доходів віднесені й мита за користування спортивними спорудами, плата за право користування музеями, плата за наданий сервіс та ін.

Розвиток комунального підприємництва особливо помітний у Великобританії. Там створення і виконання місцевого бюджету проводиться на підставі Закону «Про фінансові органи місцевого управління» 1988 р. Він став основою для повної реорганізації системи субсидій від центрального уряду, які складають 60 % бюджетних доходів місцевих співтовариств. У 1999 р. у Великій Британії введено Централізовану підкріплюючу протекціоністську дотацію, яка гарантує мінімальний рівень державної дотації всім місцевим співтовариствам [5, с. 102].

Діяльність з розвитку місцевої економіки в Сполученому королівстві не входить до безпосередніх обов'язків місцевої влади, але багато місцевих рад підключилися до роботи, яка має відношення до виробництва та інвестицій [9, с. 246]. Такими діями місцевих владно-управлінських структур є: 1) відведення земельних ділянок для промислового будівництва і передача в оренду порожніх приміщень; 2) допомога у створенні фірм, які сприяють розвитку малого бізнесу; 3) надання підприємствам, які розпочинають свою роботу, кредитів на пільгових умовах і безоплатних позик.

У Німеччині бюджет громади складається з двох частин: бюджету поточних операцій і бюджету інвестиційного. Цим він відрізняється від федерального і земельного бюджетів. До бюджету поточних операцій включені всі поточні витрати, які пов'язані з процесом управління місцевими справами. Ці витрати складають дві третини всього бюджету громади. Одна третина бюджету є інвестиційною, призначеною для капітального будівництва і купівлі маєстності комуни. Саме за рахунок цієї частини місцевого бюджету і розвивається муніципальне підприємництво.

У 1956 р. в Основний закон ФРН були включені гарантії прямих податків і використання надходжень від їх збору задля налагодження муніципальної діяльності в галузі забезпечення місцевого населення різними послугами, що їх надають муніципальні підприємства. Певну частину місцевих витрат забезпечують прибутки від діяльності місцевих підприємств, які мають статус казенних закладів. Стосовно прибутку від них слід указати, що багато муніципалітетів мають комунальні підприємства, які й забезпечують указані вище надходження. Такі підприємства є господарськими структурами корпорацій місцевого самоврядування, що не мають статусу юридичної особи. До них належать підприємства електропостачання, водопостачання, транспортні та ін. Загальне керівництво ними здійснюють органи громад, а безпосереднє – дирекція і комітет підприємства. Саме вони вирішують і питання про об'єднання муніципальних і приватних підприємств задля вирішення місцевих проблем економічного та соціального характеру [4, с. 381–383].

Члени комітету призначаються місцевим органом представницької влади зі свого складу. Кожне муніципальне казенне підприємство має власний статут, у якому зафіксовані положення про господарську діяльність, управління капіталом, фінансову звітність та ін. Слід указати, що до муніципальних підприємств не відносяться муніципальні товариства, які є акціонерними товариствами і товариствами з обмеженою відповідальністю, чий капітал знаходиться в руках громади.

Бібліографічні посилання

1. Бейкун А. Правові проблеми теорії державного регулювання в Україні / А. Бейкун // Право України. – 2001. – № 8. – С. 44–48.
2. Біленчук П.Д. Місцеве самоврядування в Україні. Муніципальне право: навч. пос. / П.Д. Біленчук, В.В. Кравченко, М. В. Підмогильний. – К., 2000.
3. Буряк В. Порівняльний аналіз правового статусу органів місцевого самоврядування в Україні та Італії / В. Буряк // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 7.
4. Григорьев В. А. Эволюция местного самоуправления. Отечественная и зарубежная практика. / В. А. Григорьев. – К., 2005.
5. Гриценко Е. В. Правовые аспекты обеспечения гарантии местного самоуправления в Федеративной Республике Германии / Е. В. Гриценко // Журнал российского права. – 2001. – № 9. – С. 96–108.
6. Дюран Э. Местные органы власти во Франции/ Дюран Э. – М., 1996.
7. Європейська хартія місцевого самоврядування // Віче. –2000. – № 3. – С. 43–53.
8. Игнатов В. Г. Зарубежный опыт местного самоуправления и российская практика/ В. Г. Игнатов, В. И. Бутов. - М.; Ростов-на-Дону, 2000.
9. Калашиников В .М. Організаційно-правові засади місцевого управління і самоврядування в зарубіжних країнах / В.М. Калашников. – Д., 2009.

10. Корнієнко М. І. Місцеве самоврядування / М. І. Корнієнко. – К., 1997.
11. Местное самоуправление в зарубежных странах: информационный обзор. – М., 1994.
12. Местные органы власти в структуре управления Великобритании. – М., 1993.
13. Полях Л. Визначення і розмежування повноважень між органами держави і місцевого самоврядування: досвід романської Європи / Л. Полях // Людина і політика. – 2002. - № 2. – С. 139–149;
14. Хашке Д. Коммунальное управление в Германии / Д. Хашке // Муниципальное право. – 2001. – № 4. – С. 67–72.

УДК 352.071:341.176(4-672)

О. В. Чумакова

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті автор надає аналіз процесам розвитку місцевого самоврядування в державах-членах Європейського Союзу та визначає основні тенденції цього розвитку. Ключові слова: міське самоврядування, територіальна громада, тенденції розвитку, Європейський Союз.

В статье автор предоставляет анализ процессам развития местного самоуправления в государствах-членах Европейского Союза и определяет тенденции данного развития. Ключевые слова: местное самоуправление, территориальная громада, тенденции развития, Европейский Союз.

In the article the author gives analysis to developments of local self-management in Members-States of the European Union and defines tendencies of this development. Key words: local government, a territorial commune, the tendencies of development, the European Union.

Досвід функціонування нинішньої системи місцевого самоврядування України свідчить про необхідність реформування самоврядування в напрямі розширення його компетенції з одночасним створенням належної матеріальної і фінансової основи для здійснення органами самоврядування покладених на них, відповідно до закону, функцій і завдань. При цьому є можливість обрати різні шляхи здійснення такої реформи, однак при вирішенні питання про обрання певного варіанта реформування місцевого